

Istraživanja groblja kasnog brončanog doba u Dolini 2020. godine

Ložnjak Dizdar, Daria; Dizdar, Marko

Source / Izvornik: **Annales Instituti Archaeologici, 2021, XVII, 17 - 21**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:291:018317>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported](#)/[Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-01**

INSTITUT ZA
ARHEOLOGIJU

Repository / Repozitorij:

[RIARH - Repository of the Institute of archaeology](#)

Annales
Instituti
Archeologici

Godišnjak
Instituta za
arheologiju

XVII - 2021

UDK 902/904
ISSN: 1848 6363

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Jurjevska ulica 15
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavna i odgovorna urednica/Editor in chief

Katarina Botić

Tehnički urednici/Technical editors

Katarina Botić
Marko Dizdar

Uredništvo/Editorial board

Marko Dizdar, Hrvoje Kalafatić, Ana Konestra, Siniša Krznar, Andreja Kudelić, Bartul Šiljeg, Asja Tonc, Marina Ugarković, Mario Gavranović (Austrija), Boštjan Laharnar, Alenka Tomaž (Slovenija), Vesna Bikić, Perica Špehar (Srbija), Miklós Takács (Mađarska)

Izdavački savjet/Editorial committee

Juraj Belaj, Saša Kovačević, Goranka Lipovac Vrkljan, Daria Ložnjak Dizdar, Branka Migotti, Ivana Ožanić Roguljić, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Tatjana Tkalčec, Željko Tomičić, Ante Uglešić, Snježana Vrdoljak

Lektura/Language editor

Katarina Botić i autori / Katarina Botić and authors (hrvatski jezik/Croatian)

Prijevod na engleski/English translation

Kristina Deskar, Marko Maras i autori / Kristina Deskar, Marko Maras and authors

Korektura/Proofreaders

Katarina Botić

Dizajn/Design

REBER DESIGN
Umjetnička organizacija OAZA

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institute of archaeology, Zagreb 2021.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services – Emerging Sources Citation Index
SciVerse Scopus – Elsevier, Amsterdam

Izrađeno uz financijsku potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.
Made with the financial support of the Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia.

E-izdanja. Publikacija je dostupna u digitalnom obliku i otvorenom pristupu na <https://hrcak.srce.hr/aia>
E-edition. The publication is available in digital and open access form at <https://hrcak.srce.hr/en/aia>

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Prethodna priopćenja

8 **Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg
Rajna Šošić Klindžić**

Rupe u mreži naselja sve manje: Bračevci – Bašćine, novootkriveni neolitički kompleks kružnih utvrđenih naselja i srednjevjekovnog sela

17 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**

Istraživanja groblja kasnog brončanog doba u Dolini 2020. godine

22 **Andreja Kudelić**

Postupak izrade posuda iz kasnog brončanog doba na nalazištu Kalnik – Igrišće

33 **Antonela Barbir**

Slatkovodni školjkaši u prapovijesnim slojevima na lokalitetu Ilok – dvor knezova Iločkih

40 **Ana Đukić
Filip Franković
Tara Pivac Krpanić
Sanjin Mihelić**

Rezultati probnih arheoloških iskopavanja u Općini Lovas 2011. i 2017. godine

69 **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica
Ivan Pamić**

Prapovijesni grobovi na ravnome iz Nakovane na Pelješcu

82 **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica**

Grob s položaja Gomile u Zakotorcu na Pelješcu

104 **Asja Tonc
Ivan Radman-Livaja**

Tragovi tekstilne proizvodnje na Gradini Svete Trojice

CONTENTS

Preliminary reports

8 **Hrvoje Kalafatić
Bartul Šiljeg
Rajna Šošić Klindžić**

Filling the network gaps: Bračevci – Bašćine, new Neolithic circular enclosure and medieval village

17 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**

Excavations at the Late Bronze Age cemetery of Dolina in 2020

22 **Andreja Kudelić**

The process of making vessels during the Late Bronze Age at the Kalnik – Igrišće site

33 **Antonela Barbir**

Freshwater bivalve from the prehistoric layers at the site of Ilok – Dvor knezova Iločkih

40 **Ana Đukić
Filip Franković
Tara Pivac Krpanić
Sanjin Mihelić**

The results of the trial archaeological excavations in the Lovas Municipality in 2011 and 2017

69 **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica
Ivan Pamić**

Prehistoric graves on flat terrain from Nakovana on Pelješac

82 **Domagoj Perkić
Marko Dizdar
Hrvoje Potrebica**

A grave at the Gomile site in Zakotorac on Pelješac

104 **Asja Tonc
Ivan Radman-Livaja**

Traces of textile production on the Sveta Trojica hillfort

112 **Lujana Paraman**
Marina Ugarković

O „helenističkom“ pogrebnom nalazu s Čiova kod Trogira

112 **Lujana Paraman**
Marina Ugarković

On the “Hellenistic” burial find from Čiovo near Trogir

123 **Ivana Ožanić Roguljić**
Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Rimska ruralna naselja u okolici Donjeg Miholjca

123 **Ivana Ožanić Roguljić**
Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Rural Roman settlements near Donji Miholjac

133 **Ivana Ožanić Roguljić**
Jere Drpić
Helena Nodilo

Rimsko ruralno naselje Lug kod Bjelovara

133 **Ivana Ožanić Roguljić**
Jere Drpić
Helena Nodilo

Rural Roman settlement of Lug near Bjelovar

142 **Ana Konestra**
Goranka Lipovac Vrkljan

Privjesak s likom Harpokrata iz rimske keramičarske radionice u Crikvenici (Ad Turres, sjeverna Liburnija)

142 **Ana Konestra**
Goranka Lipovac Vrkljan

The Harpocrates pendant from the Roman pottery workshop in Crikvenica (Ad Turres, northern Liburnia)

152 **Ana Konestra**
Fabian Welc
Paula Androić-Gračanin

Lokalitet na rtu Zidine u Loparu u kontekstu obalnih rezidencijalno-gospodarskih kompleksa otoka Raba

152 **Ana Konestra**
Fabian Welc
Paula Androić-Gračanin

The site at the cape Zidine in Lopar in the context of coastal residential and commercial complexes of Rab Island

171 **Tatjana Tkalčec**

Keramičke čaše iz burga Vrbovca u Klenovcu Humskom

171 **Tatjana Tkalčec**

Ceramic cups from the medieval castle of Vrbovec in Klenovec Humski

185 **Sebatijan Stingl**
Marijana Belaj

Religijska medaljica pronađena u grobu 253 u Gori kraj Petrinje

185 **Sebatijan Stingl**
Marijana Belaj

The religious medal found in grave 253 at Gora near Petrinja

Pregledni radovi

193 **Snježana Vrdoljak**

Uljevne kape (Gusszäpfen) i značaj ostave Brodski Varoš (Slavonski Brod)

204 **Asja Tonc
Marko Dizdar
Slavica Filipović**

Metalni nalazi s nalazišta Osijek – Vojarna, Učiteljski fakultet kao tragovi vojne prisutnosti

212 **Eduard Visković
Marina Ugarković**

Zaštitna arheološka istraživanja „kuće Škoko“ u Starom Gradu na otoku Hvaru

221 **Juraj Belaj
Sebastijan Stingl
Valerija Gligora**

O arheološkim istraživanjima ivanovačke kapele na lokalitetu Pakrac – Stari grad 2020. godine

228 **Juraj Belaj
Željko Krnčević**

O arheološkim istraživanjima lokaliteta Mukoš kraj Goriša 2020. godine

Stručni radovi

239 **Tea Kokotović**

Rezultati antropološke analize ljudskih koštanih ostataka s lokaliteta Mukoš kraj Goriša iz 2020. godine

247 **Mislav Fileš
Deniver Vukelić**

Oživljena povijest i komunikacija arheologije s javnošću

Review papers

193 **Snježana Vrdoljak**

Casting jets (Gusszäpfen) and the importance of the Brodski Varoš hoard (Slavonski Brod)

204 **Asja Tonc
Marko Dizdar
Slavica Filipović**

The metal finds from the site of Osijek – Barracks, Faculty of Education as traces of military presence

212 **Eduard Visković
Marina Ugarković**

Rescue excavation of “the Škoko house” in Stari Grad on Hvar island

221 **Juraj Belaj
Sebastijan Stingl
Valerija Gligora**

On the archaeological excavations of the chapel of the Knights Hospitaller at the site of Pakrac – Stari Grad in 2020

228 **Juraj Belaj
Željko Krnčević**

On the archaeological excavation of the site of Mukoš near Goriš in 2020

Professional papers

239 **Tea Kokotović**

Results of the anthropological analysis of the osteological material from 2020 excavations of Mukoš site near Goriš

247 **Mislav Fileš
Deniver Vukelić**

Living history and the communication of archaeology with the public

Kratki izvještaji

255 Jere Drpić

Arheološko istraživanje segmenta ceste Moždenec – Sudovec na položaju Zverinjak

258 Ivana Ožanić Roguljić
Mislav Fileš

Living Danube Limes; projekt dunavskog transnacionalnoga programa EU

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

Asja Tonc
Kristina Turkalj

260-268

Short reports

255 Jere Drpić

Archaeological excavation of a segment of Moždenec – Sudovec road at the site of Zverinjak

258 Ivana Ožanić Roguljić
Mislav Fileš

Living Danube Limes; EU Danube Transnational Programme

Additional scientific activity of the Institute

Asja Tonc
Kristina Turkalj

260-268

Karta nalazišta

Map of sites

1. Ilok – dvor knezova Iločkih	12. Zvjerinjak
2. Općina Lovas	13. Klenovec Humski – Plemićki grad Vrbovec
3. Osijek – Vojarna, Učiteljski fakultet	14. Crikvenica – Ad Turres
4. Bračevci – Baščine	15. Lopar – rt Zidine
5. Donji Miholjac	16. Gradina Sveta Trojica
6. Brodski Varoš	17. Goriš – Mukoš
7. Dolina	18. Čiovo
8. Pakrac – Stari grad	19. Hvar – Stari Grad
9. Petrinja – Gora	20. Pelješac – Nakovana
10. Bjelovar – Lug	21. Pelješac – Zakotorac
11. Kalnik – Igrišće	

Istraživanja groblja kasnog brončanog doba u Dolini 2020. godine

Excavations at the Late Bronze Age cemetery of Dolina in 2020

Prethodno priopćenje
Prapovijesna arheologija

Preliminary report
Prehistoric archaeology

Primljeno/Received: 11. 02. 2021.
Prihvaćeno/Accepted: 20. 09. 2021.

DARIA LOŽNJAK DIZDAR
MARKO DIZDAR
Institut za arheologiju
Jurjevska ulica 15
HR-10000 Zagreb
dldizdar@iarh.hr
mdizdar@iarh.hr

Arheološkim istraživanjima u studenom 2020. godine pokušalo se locirati ravno groblje kasnobrončanodobnog naselja u Dolini. Provjerene su pretpostavke o položaju groblja zapadno od istodobnog naselja na povišenoj gredi iskopavanjem tri probne sonde s negativnim rezultatom. U ovoj kampanji istražen je i tumul 15 znatno snižen oranjem. Sadašnje stanje istraživanja pogrebnih običaja mlađe faze kasnog brončanog doba u Posavini oskudijeva podacima jer su poznati nalazi grobova samo sa tri nalazišta uključujući i Dolinu.

Ključne riječi: kasno brončano doba, Posavina, groblje, tumuli, pogrebni običaji

Archaeological excavations in November 2020 tried to locate the flat cemetery of the Late Bronze Age settlement in Dolina. The hypothesis that the cemetery was on an elevated ridge to the west of the contemporary settlement was verified by digging three trial trenches, with negative results. This campaign also explored tumulus 15, which had been significantly lowered by ploughing. The current state of research into the funerary customs of the younger phase of the Late Bronze Age in Posavina lacks data because graves have been found only at three sites including Dolina.

Key words: Late Bronze Age, Posavina, cemetery, tumuli, funerary customs

Arheološka istraživanja u Dolini obavljena su u razdoblju od 2. do 23. studenoga 2020. godine od strane Instituta za arheologiju, a u suradnji s Gradskim muzejom Nova Gradiška. Cilj istraživanja bilo je pokušaj lociranja ravnog groblja za koje se pretpostavlja kako se nalazilo zapadno od položaja kasnobrončanodobnog naselja. Arheološka iskopavanja financirana su u potpunosti od strane istraživačkog projekta Hrvatske zaklade za znanost (IP-2019-04-2520). Arheološka istraživanja provedena su dozvolom nadležnog Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture u Slavanskom Brodu. U arheološkom istraživanju sudjelovala su tri fizička radnika te dva arheologa Instituta za arheologiju: Marko Dizdar i Daria Ložnjak Dizdar.

POVIJEST ISTRAŽIVANJA

Nalazište u Dolini prepoznato je po zemljanim humcima tumulima, a slučajni nalazi poznati su od ranije u Gradskom muzeju Nova Gradiška i Arheološkom

muzeju u Zagrebu s položaja različitih pozajmišta – mjesta s kojih se vadila zemlja za gradnju današnjeg nasipa uz Savu.

Arheološko nalazište Dolina istražuje se ciljano od 2009. godine u suradnji Instituta za arheologiju i Gradskog muzeja Nova Gradiška. Od 2014. godine u istraživanjima sudjeluje kao partner i Institut za orijentalnu i europsku arheologiju Austrijske akademije znanosti (sada Austrijski arheološki institut, Austrijska akademija znanosti). Dosad je istraženo 7 tumula na položaju Glavičice i tri sonde u naselju Babine Grede te jedna sonda na položaju Draganje. Zasad arheološki zabilježena dinamika života u naselju proteže se u 250 godina intenzivne aktivnosti od kraja 12. do kraja 10. st. pr. Kr. Istraženi tumuli mogu se datirati u razdoblje od 9. do početka 7. st. pr. Kr. (Ložnjak Dizdar et al. 2020).

Provedeni terenski pregledi, dosadašnja istraživanja naselja i groblja ukazivala su kako bi položaj ravnog groblja trebalo tražiti zapadno od naselja. Arheološke provjere u prethodnim godinama eliminirale su prostor između

tumula te prostor između tumula i naselja. Vrlo oštećen ravni grob otkriven 2009. godine na položaju Draganje bio je jedna od indicija kako groblje treba tražiti zapadnije od položaja naselja i groblja pod tumulima. Drugi putokaz bila su svjedočanstva mještana o pronalascima spaljenih kostiju i lonaca pri vađenju zemlje za gradnju nasipa šestdesetih godina 20. stoljeća.

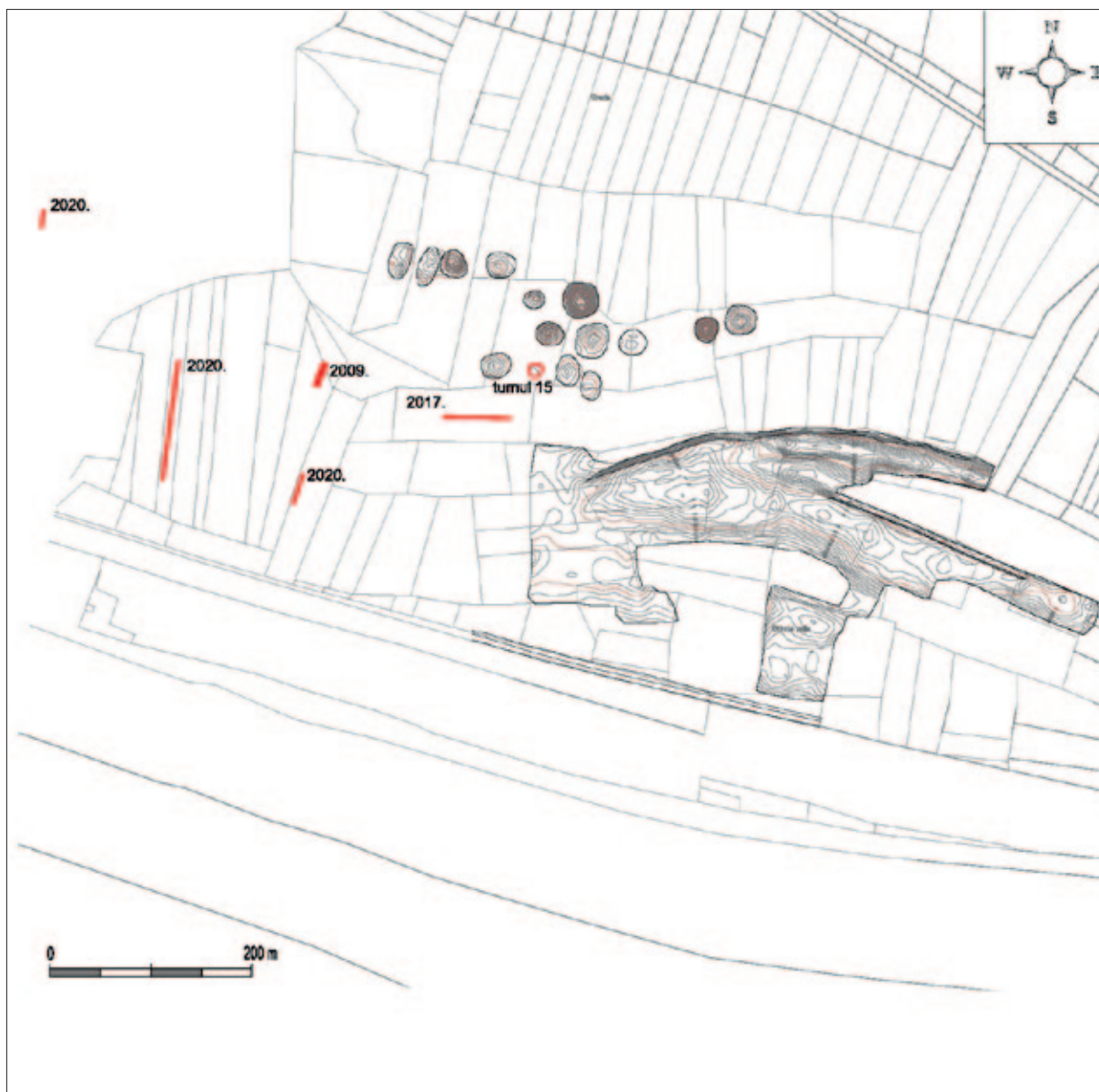
ISTRAŽIVANJA 2020

Istraživanjima u jesen 2020. godine pokušalo se locirati ravno groblje i povećati broj istraženih grobova u Posavini. Zapadno od naselja istražene su dvije sonde na položaju Dolina/Draganji: sonda 2 veličine 30,5 x 1,40 m na k. č. 126/1 k. o. Dolina, sonda 3 118 x 1,90 m na k. č. 124/4 k. o. Dolina i sonda 4 16,70 x 1,40 m na k. č. 25/2 k. o. Mačkovac na položaju Mačkovac/Mekotine, ljubaznošću njihovih vlasnika. Ukupna istražena površina sondi 2–4 iznosi 290,28 m². Iskop današnjeg oračeg sloja obavljen je strojno.

U istraženim sondama nisu zabilježeni kulturni slojevi i nije bilo pokretnih arheoloških nalaza te se može zaključiti kako je ravno groblje vjerojatno bilo na položaju južno i jugozapadno od položaja kasnobrončanodobnog naselja. Danas se tu nalazi cesta koja povezuje mjesta Dolinu i Mačkovac te nasip uz rijeku Savu i uski pojas pod šikarom između nasipa i današnjeg korita rijeke. U nastavku iskopavanja istražen je manji tumul 15, znatno snižen oranjem.

Tumul 15 nalazi se na k. č. 139/11 k. o. Dolina, istočno od tumula 10, istraženog u studenom 2018. godine, a zapadno od tumula 5 istraženog u jesen 2010. godine. Susretljivošću gospođe Marije Jurišić, vlasnice parcele tumul 15 istražen je tijekom studenog 2020. godine na ukupnoj površini od 42 m².

Sloj recentnog humusa (SJ 001), oko 25–30 cm, skinut je strojnim iskopom. Ispod njega uočen je sloj sivosmeđe zemlje SJ 110 koja je nasip tumula ispod kojeg je uočen još jedan sloj smeđe zemlje SJ 111 koji je bio nasipan iznad groba 1 (SJ 112). Tumul je istražen metodom kontrolnih profila u obliku izmaknutog križa

Sl. 1 Zone istraživanja 2020. godine i položaji sonde 2009. i 2017. na pretpostavljenom položaju ravnog groblja u Dolini (za Institut za arheologiju Arheoplan d. o. o.)

Fig. 1 Excavation zones in 2020 and position of 2009 and 2017 probes on the assumed position of the flat cemetery in Dolina (made by: Arheoplan Ltd. for the Institute of Archaeology)

Sl. 2 Tumul 15 prije istraživanja (snimio: M. Dizdar)

Fig. 2 Tumulus 15 before the excavations (photo by: M. Dizdar)

i iskopom zasebnih slojeva po četvrtinama. Kada je iskopavanjem dosegnut grob 1, dokumentirani profil je uklonjen. Grob 1 istražen je najprije u istočnoj polovici s kontrolnim profilom preko paljevine, a zatim u zapadnoj polovici. Grob 1 sastoji se od paljevine ovalnog nepravilnog oblika koja je bila blago uleknuta u sredini. U paljevini su bile veće količine ugljena i gara te spaljene kosti i dijelovi spaljenih brončanih predmeta od kojih je prepoznat brončani gumb. Južno od paljevine pronađene su tri cjelovite posude, dva lonca i jedna šalica. Dva lonca bila su postavljena jedan iznad drugog. Donji lonac bio je crne boje i polirane površine s četiri nasuprotno postavljena bradavičasta izdanka okružena s dvije kružne kanelure. Izvučeni rub posude bio je ukrašen kosim kaneliranjem. Iznad njega bio je postavljen lonac zaobljenog, blago bikoničnog tijela i izvučenog ruba ukrašen po tijelu posude urezanim valovitim ukrasima u vodoravnim nizovima i okomitim uskim zonama. Urezi su ukrašeni bijelom inkrustacijom. Izvučeni rub ukrašen je vodoravnim nizovima valovitih linija. Sjeverozapadno od lonaca bila je položena šalica zaobljenog tijela i stožastog vrata s ručkom koja povezuje rame i vrat posude. Trbuh posude ukrašen je okomitim kanelurama, dok je blago izvučeni rub posude ukrašen kosim urezima.

Razina na koju je bio položen grob 1 bio je sloj crvenkastosmeđe zemlje (SJ 113) na kojem su sjeverno i zapadno od groba pronađene veće količine ulomaka keramičkih posuda i nagorenih brončanih predmeta. Iskopom SJ 113 pronađen je sloj sivosmeđe zemlje SJ 114 koji je svojom konzistentnošću i sterilnošću pokazao da se radi o zdravici.

Stratigrafija tumula 15 razlikuje se od dosad istraženih tumula u kojima su uglavnom zabilježena po dva groba u vertikalnoj stratigrafiji. Po jedan grob zabilježen je u tumulima 11, 9 i 15.

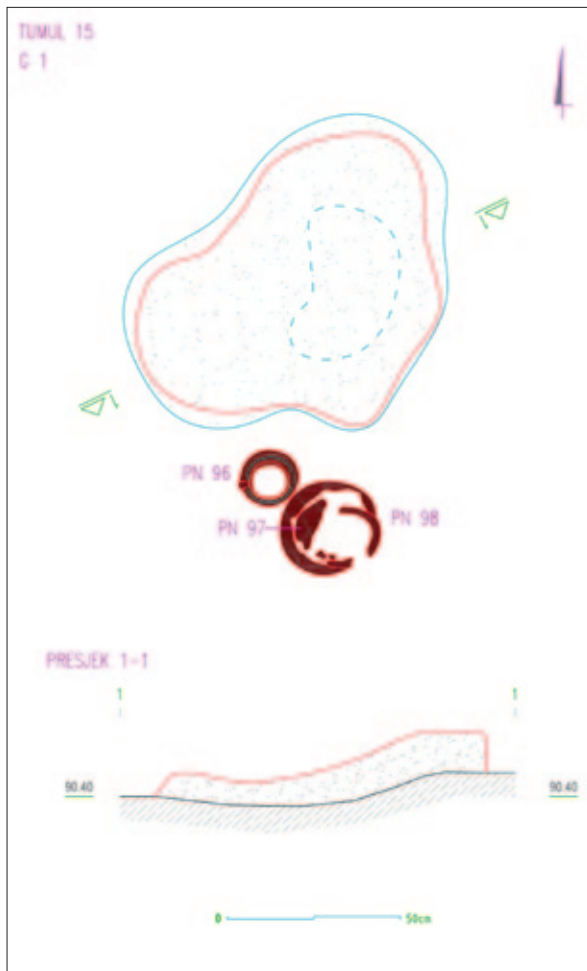
Prema kontekstu nalaza – stratigrafiji i pokretnim nalazima – tumul 15 se može datirati u kraj kasnog brončanog doba, odnosno u drugu polovicu 9. st. pr. Kr. (Mihaljević, Ložnjak Dizdar 2015; Ložnjak Dizdar et al. 2019: 103).

Pokušaj rekonstrukcije podizanja tumula 15

Sloj crvenkastosmeđe zemlje SJ 113 vjerojatno je bio hodna površina na kojoj su stanovnici kasnobrončanodobnog naselja u Dolini podigli tumul 15 o čemu svjedoče mjestimične nakupine gara te ulomci razbijenih keramičkih posuda korištenih u ispraćaju pokojnika sahranjenog pod tumulom 15. Kako su veće količine keramike i gorenih brončanih predmeta pronađene sjeverno i zapadno od groba 1, pretpostavlja se kako se lomača i mjesto gdje je obavljeno spaljivanje pokojnika nalazilo u tom smjeru a sam obred polaganja odvijao se baš na tom mjestu. Paljevina s kostima, ugljenom i nagorenim brončanim predmetima donijeta je u vreći od organskog materijala, sudeći prema obliku pronađene hrpe spaljenih kostiju koja ima ovalni oblik s uleknućem te se vidi kako se sadržaj nakon polaganja raširio pod kasnijim pritiskom zemlje od nasipa tumula. Nakon spaljenih ostataka u organskom recipijentu, južno su položene tri cjelovite posude sa zasad nepoznatom sadržinom.

Potom je zajednica iznad groba nasipala dva različita sloja nasipa; prvo sloj smeđe zemlje, a potom rahliji sloj sivosmeđe zemlje. U oba sloja pronađene su manje količine keramike i brončanih predmeta koji se mogu datirati u kasno brončano doba. Ostaje nepoznanica je li gornji sloj nasipa nastao nakon polaganja još jednog groba, kako je to bio slučaj u susjednim tumulima 5 i 6 a koji je u međuvremenu bio uništen oranjem, ili je tumul 15 bio podignut samo nad jednim grobom kao što je to zabilježeno prilikom istraživanja tumula 11.

Istraživanjem tumula 15 otkriveno je kako su u pogrebnim običajima pojedinaca u Dolini primjenjivani obredi u koje je bio uključen velik dio zajednice sudeći po količini zemlje od koje su podizani humci. Simbolika u priložima koji su stavljeni u grob vidljiva je u izboru keramičkih posuda kakve se slične nalaze u susjednim tumulima što svjedoči o kratkom intervalu pokopavanja u nekoliko susjednih tumula te o posebnom značenju

Sl. 3 Tlocrt i presjek groba 1 (izradio: Arheoplan d. o. o. za Institut za arheologiju)

Fig. 3 Ground plan and cross-section of grave 1 (made by: Arheoplan Ltd. for the Institute of Archaeology)

koji su predmeti upotrebljeni u pogrebnom ritualu imali u životu pokojnika.

Nakon provedenih residue analiza tragova u cjelovitim posudama priloženim u grobove moći će se s više podataka analizirati ovaj dio svakodnevice u životu stanovnika Doline na kraju kasnog bronzanog doba.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Arheološka iskopavanja provedena u Dolini 2020. godine pokazala su kako ravno paljevinsko groblje nije zapadno od istovremenog naselja nego ga se može pokušati još locirati južno ili jugozapadno od naselja za što postoje vrlo male mogućnosti s obzirom da je taj prostor uvelike promjenjen izgradnjom nasipa i prometnice te eksploatacijom zemlje za nasip i lokalnu ciglanu tijekom 20. stoljeća.

Istraživanjem tumula 15 otkriven je grob 1 koji se prema pogrebnom ritualu i priložima pronađenim u grobovima može povezati s istraženim tumulima 5 i 6 s kojima je podignut u nizu. Jedna od arheoloških pretpostavki je da je možda bliski mlađi član obitelji sahranjen pod tumulom 15 zbog manje količine spaljenih kostiju i grobnih priloga. Kasnije provedene neovisne

Sl. 4 Grob 1 u tumulu 15 (snimio: M. Dizdar)

Fig. 4 Grave 1 in tumulus 15 (photo by: M. Dizdar)

antropološke analize spaljenih kostiju potvrdile su da je u grobu bilo pokopano dijete u dobi 4–7 godina.¹

Ovi rezultati usmjerit će daljnja istraživanja nalazišta Dolina, ali i drugih potencijalnih istovremenih nalazišta iz mlađe faze kasnoga bronzanog doba u Posavini, osobito groblja koja zasad nisu istraživana u većem broju. Poznat je slučajni nalaz žare pokrivene djelom iz Brodskog Stupnika (Vinski-Gasparini 1973: 178, T. 17: 10–11) koji keramičkim oblicima odudara od uobičajenog načina pokopa u Posavini u starijoj fazi kulture polja sa žarama (Minichreiter 1983; Kalafatić 2011). Poznat je i stariji nalaz vjerojatno grobnog inventara iz Pleternice (Potrebica, Balen 1999). Navedeni nalazi iz Brodskog Stupnika i Pleternice prema tipokronološkoj analizi se mogu datirati ranije od istraženih grobova pod tumulima u Dolini.

Društvene promjene koje su se zbivale krajem kasnoga bronzanog doba zabilježene su upravo u groblju pod tumulima u Dolini gdje je njihova konstrukcija i inventar prilagan uz pokojnika zrcalio status ali i simboliku vezanu uz određene pojedince u zajednici. Antropološkom analizom je zaključeno kako su u dosad istraženim grobovima pod tumulima sahranjeni muškarci, žene ali i djeca. Kako se dosad radi o tek 9 osoba postavlja se pitanje gdje su sahranjeni ostali stanovnici naselja u Dolini i kakvim ritualom. Pretpostavlja se spaljivanjem te pokopom u žari u ravnim grobovima kakvi su vjerojatno bili i grob u Brodskom Stupniku i u Pleternici. Varijabilnost tipova keramičkih posuda koje se pojavljuju u rijetkim poznatim grobnim cjelinama kasnoga bronzanog doba ukazuju na promjene i regionalnost ne samo keramičkih stilova nego i pogrebnog rituala u odnosu na stariju fazu i poznatu uniformnost u pokopavanju u grupi Barice Gređani. Uzroke takvih promjena moći će se objasniti samo pouzdanim podacima suvremenih istraživanja točno datiranih konteksta grobova.

1 Zahvaljujem dr. sc. Petri Rajić Šikanjić iz Instituta za antropologiju na antropološkoj analizi koja je provedena u sklopu projekta HRZZ IP 2019-04-2520 Djetinjstvo u protopovijesti na jugu Karpatske kotline.

LITERATURA / BIBLIOGRAPHY

- Kalafatić, H. 2011, Prilog poznavanju odnosa grupe Barice-Gredani, „bebrinskog tipa harvanske kulture“, „brodske kulture“ i „posavske kulture“, *Opuscula Archaeologica*, Vol. 35, 41–63.
- Ložnjak Dizdar, D., Rajić Šikanjić, P., Dizdar, M., Forenbaher, S., Radović, S., Premužić, Z. 2017, Diversity of Late Bronze Age Mortuary Ritual Practices in the southern Carpathian Basin, in: *Late Bronze Age Mortuary Practices and Society in the Carpathian Basin. Proceedings of the International conference in Zagreb, February 9-10, 2017*, Ložnjak Dizdar D., Dizdar M. (eds.), Zbornik Instituta za arheologiju 11, Institut za arheologiju, Zagreb, 88–117.
- Ložnjak Dizdar, D., Dizdar, M., Gavranović, M., Mihaljević, M. 2020, Dolina na Savi – istraživanje naselja 2019. godine i osvrt na korištenje krajolika uz Savu u kasnome brončanom dobu, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XVI, 114–121.
- Mihaljević, M., Ložnjak Dizdar, D. 2015, *Dolina na Savi. Život uz rijeku na kraju kasnog brončanog doba*, katalog izložbe, Gradski muzej Nova Gradiška, Institut za arheologiju Nova Gradiška.
- Minichreiter, K. 1983, Pregled istraživanja nekropola grupe «Gredani» u Slavoniji, *Anali Zavoda za znanstveni rad u Osijeku*, Vol. 2 (1982–1983), 7–122.
- Potrebica, H., Balen, J. 1999, Prapovijesni nalazi iz Požeške kotline u Arheološkom muzeju u Zagrebu, *Zlatna dolina*, Vol. 5(1), 7–61.
- Vinski-Gasparini, K. 1973, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zadru, Zadar.

SUMMARY

Archaeological excavations in November 2020 tried to locate the flat cemetery of the Late Bronze Age settlement in Dolina. The hypothesis that the cemetery was on an elevated ridge to the west of the contemporary settlement was verified by digging three trial trenches, with negative results. This campaign also explored tumulus 15, which had been significantly lowered by ploughing. The excavation of tumulus 15 revealed grave 1; its funerary rite and grave goods associate it with the explored tumuli 5 and 6, erected in the same series, and date it to the 9th century BC. One archaeological hypothesis suggested that the individual buried under tumulus 15 was a close family member of a young age, because of the smaller quantity of cremated bones and grave goods. Independent anthropological analyses of the cremated bones confirmed that the grave contained a child aged 4-7.

These results will direct further research of the Dolina site, but also of other potential contemporary sites from the younger phase of the Late Bronze Age in Posavina, especially the cemeteries, as few of them have been explored. There is the chance find of a bowl-covered urn from Brodski Stupnik (Vinski-Gasparini 1973: 178, T. 17: 10-11) with pottery forms departing from the usual burial method in Posavina in the older phase of the Urnsfield culture (Minichreiter 1983; Kalafatić 2011). There is also an older find of what was probably a grave good from Pleternica (Potrebica, Balen 1999). These finds from Brodski Stupnik and Pleternica can be dated by typo-chronological analysis to an earlier time than the explored graves under the tumuli in Dolina.

In fact, it was the cemetery under the tumuli in Dolina that provided information on the social changes that took place at the end of the Late Bronze Age. Its structure and grave goods reflect the status and related symbolism for particular individuals in the community. The anthropological analysis concluded that the explored graves under the tumuli were burials of men, women, but also children. Since only 9 individuals have been found so far, there is the question of where the other inhabitants of the Dolina settlement were buried and what ritual was used. It is assumed that they were cremated and buried in urns in flat graves, which probably include the graves in Brodski Stupnik and Pleternica. The variability of the types of ceramic vessels appearing in the rare funerary complexes from the younger phase of the Late Bronze Age indicate changes and regional nature, not only for the ceramic styles, but also for the funerary ritual in relation to the older phase and the known burial uniformity of the group of Barice Gredani. The causes of these changes can be explained only by reliable data on contemporary excavations of correctly dated funerary contexts.

